

פורתא — לית לן בה, שהרי יש לה היכר לעצמה⁸⁷.

לוי בר שמואל, הוה קא קרי קמיה דרב יהודה, במגילה הכתובה בין הכתובים. יט-ב

אמר ליה רב יהודה: הרי אמרו: הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים, שהיתה מחוברת לספרים אחרים באותה גלילה — לא יצא,

משום דבעינן שתהא איגרת לעצמה, דבהכי מיפרסם ניסא טפי, דאם היא בין הכתובים — נראה כקורא במקרא.

אמר רבא: לא אמרן דלא יצא, אלא דלא מחסרא [קצרה] ומייתרא [או ארוכה] המגילה יותר משאר הקלפים המחוברים אליה — פורתא, אבל אי מחסרא ומייתרא ומחו לה אמוחא, כלומר, לאחר שאמר שמועתו — הכה על קדקדה, שסתר מקצתה⁸⁸ ואמר: דווקא בצבור שנו⁸⁹, אבל ביחיד — יצא.

דהיינו, שיהא מראש הספר עד תפירת הגיד הראשון — כמרחק שמהגיד הראשון עד הגיד השני⁸⁵. וכן מן הגיד השני לשלישי, וכן מן הגיד השלישי — עד סוף הספר⁸⁶.

אמר רב יהודה אמר שמואל: הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים, שהיתה מחוברת לספרים אחרים באותה גלילה — לא יצא, משום דבעינן שתהא איגרת לעצמה, דבהכי מיפרסם ניסא טפי, דאם היא בין הכתובים — נראה כקורא במקרא.

אמר רבא: לא אמרן דלא יצא, אלא דלא מחסרא [קצרה] ומייתרא [או ארוכה] המגילה יותר משאר הקלפים המחוברים אליה — פורתא, אבל אי מחסרא ומייתרא

דצריך לפושטה כאגרת כשקוראה. דאלא"ה, אלא קוראה כשהיא כרוכה כס"ת, הרי לא מנכר מלחא.

ובספר המנהיג הביא, דשיטת ר' נסים גאון, דכשקוראה בציבור — כורכה כס"ת. ועיי' ברנת יצחק מה שכתב בכיבור שיטה זו.

88. בספר מאורי אור איתא ד"מחו לה" — לשון איחוי ותפירה הוא. ובמסכת סופרים [פ"ב הלי"ב] איתא בהאי לישנא: "ומאחוי ליה מאחיה", והיינו הך.

89. וכתב הר"ן דהיינו מפני כבוד ציבור, ובדיעבד — יצא. אבל ביחיד, אפילו לכתחילה קורא. ומהר"ף והרא"ש משמע, דביחיד יוצא דווקא בדיעבד.

אבל הרמב"ם [פ"ב מהל' מגילה הל' ח'] כתב, דבציבור לא יצא אפילו בדיעבד. וביחיד, משמע מדבריו דקורא לכתחילה.

ובטורי אבן פירש, דהאי "בציבור שנו", היינו בזמן שקורין דווקא בציבור, דהיינו שלא בזמנה, דאז בעינן פרסומי ניסא, ובמגילה הכתובה בין

בס"ת, שצריך שיהא תפור כולו. ולפ"ז, אף מגילה, אם תפר מקצתה בחוטי פשתן — פסולה.

85. כתב המ"ב [סי' תרצ"א ס"ק כ"א] בשם הח"א, דאם תפר את כולה בגידין, אין צריך לדקדק במנין התפירות.

86. וכתב בשו"ע [סי' תרצ"א ס"ו], דמפני שיש בעניין זה פירושים שונים [והיינו, פירוש רש"י שהבאנו בגמ'. ושיטת הר"ף, דעושה שתי תפירות בשני ראשי היריעה, ואחת באמצעה ממש. ושיטת הרמב"ם, שעושה ג' תפירות בראש היריעה, וג' בסופה, וג' באמצעה] צריך לצאת ידי כולם. ולכן יעשה ג' תפירות בראשה של היריעה, וג' סופה, וג' באמצעיתה. ותפירה אחת בחלק הרביעי [כי צריך לשער את היריעה, כאילו נחלקה לד' חלקים] מצד זה, ותפירה אחת בחלק הרביעי מצד האחר. ובזה יצא ידי כל השיטות. [ועיי' במהר"ם שיף שהאריך בעניין זה].

87. מכאן מוכיח הריטב"א כדברי רב האי גאון,

ועמדת בהר וגו' והנה ה' עובר וגו'"] פתח כמלא נקב מחט סדקית [מחט דקה, ונקראת "סדקית" לפי שתופרין בה סדקי בגדים] — לא היו יכולין לעמוד מפני האורה. שנאמר: "כי לא יראני האדם וחי".

אלא ששך הקדוש ברוך הוא בעדם, כדכתיב במשה: "ושכותי כפי עליך עד עברי"⁹³.

ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: מאי האי דכתיב: "ועליהם ככל הדברים אשר דבר ה' עמכם בהר"?

מלמד, שהראהו הקדוש ברוך הוא למשה דקדוקי תורה, דהיינו, ריבויין — דילפינן להו מהיכא דכתיב "את" ו"גם", ומיעוטינן — דילפינן להו מהיכא דכתיב "אך" ו"רק".

ודקדוקי סופרים, דהיינו מה שדקדקו האחרונים בלשון משנת הראשונים⁹⁴.

ומה שהסופרים עתידין לחדש.

ועוד. ובמאירי כתב דהוא עד ד' אצבעות, ומ"מ הכל לפי מה שהוא הספר.

92. וכתב הר"ן, דאם כן, אפשר דאי לא עבד הכי, דלא שייר מידי — לא מפסיל ס"ת בהכי.

93. ובאליהו לא כתיב שהסתירו הקב"ה, אלא שכיון שהמערה שעמד בה אליהו, היא נקרת הצור שעמד בה משה [כך כתב רש"י במלכים א' [י"ט ו']]. והמהרש"א כתב, דילפינן לה מדכתיב "המערה" בה' הידיעה], מסתמא הסתירו הקב"ה כמו במשה [מהרש"א].

94. בירושלמי שקלים [פ"ו ה"א] איתא: "חנניא בן אחי רבי יהושע אומר: בין כל דיבור ודיבור

ועוד אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: דין שיוור התפר, דהיינו, שכשתופר ספר תורה⁹⁰, לא יתחיל התפר מיד בראש היריעה, אלא צריך לשייר מעט⁹¹ למעלה ולמטה, ואחר כך להתחיל לתפור — הלכה למשה מסיני הוא.

ומחו לה אמוחא, כלומר, לאחר שאמר הלכה זו — חזר וסתר דבריו. דלא מהלכה למשה מסיני היא, ולא אמרו לדין זה — אלא כדי שלא יקרע הספר⁹².

והיינו, שאם אינו משייר, אם מהדק יותר מדי כשגולל את הספר, עלול להקרע מקום התפר לגמרי. אבל עתה, שמשיר מעט, אם יראה שמתחיל להקרע כשמהדק — ימנע מלהדק יותר.

ועוד אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: אלמלי נשתייר במערה שעמד בה משה ואליהו כשעבר ה' לפניהם [דכתיב במשה: ושמתיך בנקרת הצור], ובאליהו כתיב: "ויבא שם אל המערה וגו' ויאמר צא

הכתובים ליכא פרסומי ניסא כולי האי. אבל ביחיד, דהיינו בזמן שגם יחיד קוראה, דהיינו בזמנה, דאיכא פרסומי ניסא טפי — קרינן, עיי"ש שהאריך. [והביאו הבה"ל סי' תרצ"א ד"ה בציבור]. ועיי' במרומי שדה.

90. כך כתב רש"י. וכתבו התוס', דלאו דווקא ספר תורה, אלא ה"ה במגילה ושאר ספרים. כיון דטעמא הוי כדי שלא יקרע.

אבל המאירי כתב, דדווקא בספר תורה בעינן שיוור התפר, משום שיש לו עמודים, ומהדקין אותו בהם. משא"כ במגילה שאין לה עמודים, אין ההידוק מצוי בה, וא"צ שיוור.

91. רבינו חננאל כתב, דהיינו שיניח כדי אצבע

גמרא: והאי "מה שהסופרים עתידין לחדש" — מאי

ניהו?

והוינן בה: מאן האי תנא דסבר דחרש
בדיעבד נמי לא יקרא את המגילה?

מקרא מגילה⁹⁵.

אמר רב מתנה: רבי יוסי היא.

דתנן: הקורא את שמע, ולא השמיע לאזנו —
יצא.

משנה:

הכל כשרין לקרות את המגילה, חוץ
מחרש⁹⁶, ושוטה, וקטן⁹⁷.

רבי יוסי אומר: לא יצא. חזינן דסבירא ליה
לרבי יוסי, דאפילו בדיעבד לא יקרא, אם
אינו יכול להשמיע לאזנו⁹⁹.

רבי יהודה מכשיר בקטן⁹⁸.

97. כתב הרא"מ, דהאי "חוץ מחרש שוטה
וקטן" — לאו דווקא, דאיכא נמי מי שחציו
עבד וחציו בן חורין, שאינו מוציא יד"ח, לא
עבד, ולא בן חורין.

— דקדוקיה ואותותיה של תורה. ופירש קרבן
העדה, דהיינו דקדוקי תורה ודברי סופרים.
וא"כ, האי "ועליהם" — היינו שעל הלוחות
עצמן היו כתובים דקדוקי תורה וכו'. ועיי'
בשפתי חכמים.

98. הקשו התוס', באיזה קטן מיירי, אי בשלא
הגיע לחינוך — מאי טעמא דר"י? הא הוה ליה
אינו מחוייב בדבר! ואי בשהגיע לחינוך, מאי
טעמא דרבנן, הא מקרא מגילה נמי חיובא דרבנן
הוא, ליתי קטן דרבנן — ולפיק מגילה דרבנן?!
דהכי אמרינן גבי ברכת המזון, דקטן דרבנן
מוציא את אביו שאכל שיעורא דרבנן!

95. וכתב המהרש"א, דדרשינן להך דרשה
מיתורא ד"ככל". דהוי מצי למכתב "ועליהם
הדברים וגו'", אלא מ"כל" דרשינן לדקדוקי
תורה ודקדוקי סופרים. ומכ' הדמיון היתירה
דרשינן: מה שהסופרים עתידין לחדש, דהיינו
מקרא מגילה דמדמינן לה לגופה של תורה,
כדאמרינן לעיל [ט"ז ע"ב]: "דברי שלום ואמת
— כאמתה של תורה".

ותירצו, דבאמת מיירי שהגיע לחינוך, ואפ"ה
פסלו רבנן, משום דבמגילה אפילו בגדולים
ליכא חיובא אלא מדרבנן, וקטן אינו מחוייב
אפילו בשאר מצוות אלא מדרבנן, אם כן, בקטן
הווי תרי דרבנן, ובגדול איכא רק חד, ולא אתי
תרי דרבנן ומפיק חד דרבנן. [וכתבו תוס' לקמן
[כ"ד ע"א, ד"ה אבל] דגם לר"י אית ליה הך
סברא, ודווקא גבי קריאת מגילה ס"ל דעשו את
הקטן כגדול, כיון שאף טף ונשים היו בספק
דלהשמיד ולהרוג]. ועיי' מש"כ הריטב"א. ועיי'
בטורי אבן שהאריך בזה.

96. בכל דוכתי, חרש היינו שאינו מדבר ואינו
שומע. אבל הכא על כרחך דמיירי במדבר, שהרי
הוא קורא את המגילה, ובכל דוכתא חשיב
כפקח לכל דבריו, חוץ מהכא, כיון שצריך
שישמיע לאזנו. תוס'. וכתב הריטב"א, דמשו"ה
חשיב שאינו בר חיובא, ואינו מוציא אף אחרים
ידי קריאה.

99. בגמ' בברכות [ט"ו ע"ב] איתא: "אמר ר'
יוסף: מחלוקת [דרבי יוסי ורבי יהודה] בקריאת

אמנם הרמב"ם [פ"א מהל' מגילה הל"ב] לא
גרס "חרש" [ועיי' בכסף משנה שם]. וכן איתא
בירושלמי.

ומקשינן: **וממאי** דהאי דקתני במתניתין "חזן מחרש" — **רבי יוסי היא**, ודיעבד נמי לא יצא? **דלמא רבי יהודה** [תנא קמא דההיא מתניתין] **היא**, וקאמרה מתניתין דלכתחלה הוא דחרש לא יקרא, הא דיעבד — שפיר דמי, ויצא?!

ומתרצינן: לא סלקא דעתך למימר הכי.

דהא קתני במתניתין חרש — **דומיא דשוטה** וקטן. מה שוטה וקטן — **בדיעבד נמי לא יקראו**, אף חרש — **דיעבד נמי לא**.

ותמהינן: ממאי? **דלמא הא** — שוטה וקטן — **כדאיתא**, דאפילו דיעבד לא, והא — חרש — **כדאיתא**, דלכתחילה הוא דלא יקרא, הא דיעבד — שפיר דמי?!

ומתרצינן: **מדקתני בסיפא: רבי יהודה מכשיר בקטן, מכלל דרישא — לאו רבי יהודה היא**.

ומקשינן: **ודלמא כולה רבי יהודה היא** [מי דמי רישא לפסולה וסיפא לכשירה ודלמא

כולה רבי יהודה היא¹⁰⁰], ותרי גרוני [שני סוגין] קטן קתני לה, ומתניתין חסורי מיחסרא¹⁰¹, והכי קתני:

הכל כשרין לקרות את המגילה — חזן מחרש שוטה וקטן.

במה דברים אמורים דקטן אינו קורא, בקטן שלא הגיע לזמן חינוך למצוות. אבל בקטן שהגיע לחינוך, דהיינו כבן תשע וכן עשר¹⁰² — אפילו לכתחלה יקרא, שהרי רבי יהודה מכשיר בקטן.

ומקשינן: **במאי אוקימתא** למתניתין — **כרבי יהודה**, ואשמעת לן, דהא דאמר רבי יהודה: הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא — **בדיעבד קאמר**, אבל לכתחילה לא יקרא, דאם לא כן, תקשי הך דקתני במתניתין דידן דחרש לא יקרא, ועל כרחך, דמתניתין — לכתחילה קאמר דלא יקרא, ובדיעבד — יצא?!

אלא מעתה, תקשי הא דתני יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי: חרש המדבר ואינו

ודלמא], הא לא מצינו בשום מקום לומר חסורי מחסרא, ולאוקמי אליבא דחד תנא! ותו, לוקמי כרבי יוסי, ובלא חסורי מחסרא?!

ותירצו, דכיון דמסקינן דהלכה כרבי יהודה, לכך ניחא לן לאוקמה אליביה. וכ"כ בתוס' כאן [ד"ה ודלמא].

102. כך כתב רש"י. ועיי' בטורי אבן שתמה, דהך בן תשע וכן עשר שייך דווקא גבי תענית, דבהא אמרינן דבריא מתענה לשעות מבן ט', ובכחוש הקילו שיתענה מבן י'. אבל בחינוך של שאר מצוות — לא שייך הך חילוק. וכיון שכך, בעינן למימר דזמן חינוכו מבן ט'.

שמע, דכתיב: שמע ישראל. אבל בשאר מצוות, דברי הכל — יצא. וכתבו שם התוס' [ד"ה אבל], דפליג רב יוסף אסוגיין, דהא אמרינן הכא, דפליגי נמי במקרא מגילה! ועיי' בבעה"מ שם. אמנם ברש"י שם כתב: "בשאר מצוות: בכל הברכות". וא"כ לא קשיא, דדווקא במצות שעיקרן דיבור, דומיא דקריאת שמע, אמרינן דיצא. משא"כ במקרא מגילה וכו', איכ"ל דפליגי בהו. וכן כתב הכס"מ בדעת הרמב"ם, דרק בברכות יצא אם לא השמיע לאזנו.

100. רש"י לא גרס להאי גרסא.

101. הקשו תוס' בברכות [ט"ו ע"ב, ד"ה

דאי כרבי יהודה, הא סבירא ליה דאפילו
לכתחלה יקרא!

אי רבי יוסי, הא סבירא ליה דאפילו דיעבד
נמי לא?!

ומתצינין: לעולם ההיא דתרומה רבי יהודה כ-א
היא, ובאמת אפילו לכתחילה מכשיר
כדאמרן. ומתניתין רבי יוסי היא, ואפילו
דיעבד נמי לא יקרא. ולא קשיא ההיא דברכת
המזון —

דהא דתנן דתרום לכתחילה — דידיה, שיטת
רבי יהודה עצמו היא.

ואילו הא דברכת המזון, דלכתחילה לא
יברך, ואם בירך יצא — שיטתיה דרביה
דרבי יהודה היא, דהוא רבי אלעזר בן
עזריה.

דתניא: רבי יהודה אומר משום רבי אלעזר
בן עזריה: הקורא את שמע — צריך שישמיע
לאזנו. שנאמר: "שמע ישראל ה' אלהינו ה'
אחד", ודרשינן: השמע לאזניך מה שאתה
מוציא מפיך. ולישנא ד"צריך שישמיע
לאזנו", משמע דלכתחילה צריך לעשות כן,
אבל בדיעבד — יצא.

שומע — תורם תרומה לכתחלה, ואף על פי
שהוא צריך לברך, ואין אזניו שומעות את
הברכה שמוציא מפיו, מני?

אי רבי יהודה היא, הא סבירא ליה דיעבד —
אין, אבל לכתחלה — לא, דלכתחלה צריך
להשמיע לאזניו!

ואי רבי יוסי היא, הא סבירא ליה דאפילו
בדיעבד נמי לא יצא!

אם כן, מאן תנא דסבירא ליה דאפילו
לכתחילה תורם?

ותמהינן: ואלא מאי בעית למימר, דההיא
דרבי יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי —
כרבי יהודה היא, וסבירא ליה לרבי יהודה
דאפילו לכתחילה יקרא את שמע — אף על
פי שאינו משמיע לאזנו, ולכן בתרומה —
אפילו לכתחלה תורם, וכן קורא את המגילה
אפילו לכתחילה, ומתניתין דידן — רק
אליבא דרבי יוסי היא¹⁰³?

אם כן, אלא הא דתניא: לא יברך אדם ברכת
המזון בלבו¹⁰⁴, ואם בירך — יצא בדיעבד,
מני? הא ליכא לאוקמה לא כרבי יהודה ולא
כרבי יוסי!¹⁰⁵

בברכות [כ' ע"ב] כתב בשם יש מי שאומר,
דבדברים שחיוכם מדרבנן, יוצא יד"ח בהרהור
[ועיי' במג"א הל' תפילה סי' ק"א סק"ב,
שנסתפק אם בתפילה יוצא בדיעבד ע"י הרהור
בלבו].

103. הקשו התוס', היכי מדמי ברהמ"ז לקריאת
שמע? דבשלמא גבי מגילה, איכא למימר דס"ל
כמ"ד דבעינן בק"ש השמעת האוזן, וס"ל דתקון
קריאת מגילה כעין דאורייתא. אבל ברהמ"ז דהוי
דאורייתא, ולא כתיב בה "שמע", מנלן דצריך

103. והא דפליגי רבי יהודה ורבי יוסי גבי
קריאת שמע לענין דיעבד — להודיעך כחו דרבי
יוסי, דאפילו בדיעבד נמי פסל. רש"י.

104. כתב הריטב"א, דהאי "בלבו" לאו דווקא,
דהא קיי"ל דהרהור לאו כדיבור דמי, ואפילו
בדיעבד לא יצא ככה"ג. אלא הכוונה שמוציא
מפיו, ואינו שומע, ומשו"ה קרי ליה "בלבו". וכן
כתבו בעל המאור והראב"ד בברכות [כ' ע"ב].

אבל מהרמב"ם [פ"א מהל' ברכות הל"ז]
משמע, דאפילו הרהר בלבו — יצא. ובמאירי